

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

R. P. Ioannis Azorii Lorcitani, Societatis Iesv Presbyteri Theologi, Institvtiones Morales

In Qvibus Vnivers[a]e Qvaestiones ad Conscientiam recte aut prauè
factorum pertinentes, breuiter tractantur

Azor, Juan

Coloniae Agrippinae, 1602

20. De scrupulosa Conscientia.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14077

Decimò quæritur, An Titius si dubio sit animo, an votum Deo fecerit, an quidpiam iurauerit, an promiserit, an cum alio inuendo contractum cõfenserit, debeat tanquam tutiorem partem amplexus existimare se votum fecisse, iurasse, promississe aut in contractu consensisse. Sotus putat in his non esse Regulam iuris tenendam, quæ ait Tutiorem partem eligi oportere, sed aliam qua dicitur, Meliorem esse conditionem possidentis. Et quia quisque est suæ libertatis possessor cum hæsitat, an quippiam vouerit, iurauerit, promiserit uel, tunc iudicare potest se non vouisse, neque iurasse, aut promississe. At profecto longè verius est, quod alij tradiderunt, in his & alijs huiusmodi, tutiorem partem esse eligendam. Et cum tutius sit, ut quis putet, se nouisse uel iurasse, vel in contractu consensisse, seruanda sunt hæc omnia: alioqui peccati periculum sibi creat. nam forte aut votum, aut iusurandum aut fidem in contractu datam violabit. Nec in his locum habet dicta Regula Iuris: Melior est conditio possidentis: hæc enim Regula locum habet in re & materia iustitiæ alioqui pari & ambigua. Ex quo fit ut si Titius dubitet homicidium, ne an aliud crimen admiserit in quod sit iure constituta excommunicatio, suspensio, interdictum vel Irregularitas, debeat tutiorem partem secutus se à diuinis officijs continere.

Vndecimò quæritur, Quid sit dicendum, si Titius iuris dubitationem habeat, nimirum an hoc, an illud crimen in iure excommunicatione, suspensione, an irregularitate afficiatur? *Respondeo*, Regulam iuris esse seruandam: odia & pœnæ sunt restringendæ, & in his locum habet id, quod habetur in cap. Is qui, De sententia excommuni. in 6. Nullum esse irregularem censendum nisi in iure exprimat. Quare in pœnis & odijs fidem non facit argumentum à pari, vel simili sumptum: pœnæ enim & odia vniuersi delicti, ad aliud simile minime trahuntur: licet in ijs, quæ ad commodum, & bonum singulorum spectant, locum & vim tenere possit argumentum à pari vel simili ductum; ita ut quod est de vno in iure statutum, ad aliud simile protendatur.

Duodecimò quæritur, Quid dicendum sit, quando Titius dubio & ancipiti animo est de iure, videlicet an hæc, an illa lex excommunicationem, suspensionem vel irregularitatem constituens homines teneat ac liget; quia ambigit, an ea lex sit vltu recepta. *Respondeo*: Cum materia sit in odijs vel pœnis, Titius in foro conscientiæ potest eam partem amplecti, quæ negat legem vltu esse receptam. Et idem iuris est si inter auctores sint probabiles sententiæ, quibusdam affirmantibus eam esse vltu receptam, alijs contra negantibus. potest enim quis sententiæ negantium adhærere tuta & salua conscientia.

Tertiodecimò quæritur, An possit Titius cum generatim dubitat, liceat necne in die festo iter facere, speciatim certò opinari, fas esse sibi, in hoc aut illo die festo iter facere: Caietanus in. 1. 2. q. 19. art. 5. & Nauarr. de penit. d. 7. cap. Si quis autem, nu. 62. & alij in vniuersum docent posse aliquem dubitare generaliter de re aliqua faciendâ, & nihilominus specialiter certò credere rem in hoc aut illo casu se posse tuta cõscientia facere. Cor-

dubensis tamen lib. 3. suarum quæstionum. q. 8. nititur hanc sententiã conuellere ea ratione, quòd particularis cõclusio ex generali colligitur: ergo si Titius hæsitat generatim, an liceat in die festo iter conficere, necessariò etiam ambigit, an possit in hoc die festo iter facere. Attamen prima opinio verior mihi videtur, quia intelligitur iuxta ea, quæ hæcenus diximus, posse aliquem de re faciendâ dubitare ex principijs ab ipsa re sumptis, & nihil prorsus ambigere de eadem re faciendâ, ex principijs communibus, vel extrinsecus petitis & ductis. Quare potest Titius dubio esse animo ex principijs acceptis à re generatim, an liceat in die festo iter in locum aliquem habere; & tamè certò & indubitato credere, sibi licere hoc die festo solenni id facere; quia de hoc die possunt esse probabiles sententiæ, quæ oppositum docent: rursus potest esse probabile boni, & periti viri consilium, licere hoc die festo iter suscipere: Insuper quia Titius nouit alios bonos, & doctos viros hoc die festo iter facientes. Ex quo efficitur; ut quamuis rudis & imperitus quispiam sit, possit aliter atque ex Parocho, Magistro vel concionatore accepit, aliquid scire. Sit exemplum: Titius rusticus cõcionantem Parochum audiuit, significantemque hoc aut illud facere nefas esse, incipit dubitare liceat necne sibi id facere, cū ante crediderit id licere. Quamuis igitur modo hæsitare cõeperit, potest iure cõtrarium agere; quia potest probabiliter existimare Parochum forsità esse deceptum, aut certè ex probabili aliorum consilio oppositam sententiam amplecti.

Cap. XX.

De scrupulosa conscientia.

Primò quæritur, Quæ sit scrupulosa conscientia. *Respondeo*, scrupulum esse in anima sollicitudinem, suspensionem, & dubitationem hominis conscientiam pungentem & cruciantem instar lapilli exigui in calceo latentis, qui pedem lædit, & vexat. *Scrupulosus* igitur animus est, qui in quæstione ad actionem pertinente vni parti adhæret, sed motus ex leuibus dumtaxat coniecturis, vel argumentis. Et scrupulosus animus aliquando vni parti quæstionis assentitur, sed de parte opposita dubitat; an ea potius sit vera, & an partem eam, cui per assensum adhæret, sibi liceat sequi: aliquando in vtraque parte quæstionis hæsitat non sine molestia.

Secundò quæritur, Quid distet inter conscientiam scrupulosam & dubiam. *Respondeo*, Inter esse plurimum. Nam qui dubio animo est, neutri quæstionis parti suum præstat assensum; ac scrupulosa conscientia, vni parti quæstionis per assensum accedit; verù de parte opposita dubitat, an ea sit verior; ac rursus ita vni parti assentitur, ut leuiter vel ab assensu recedat: vel incipiat dubitare. Insuper dubia conscientia propter probabiles vtriusque partis rationes ambigit: at vero scrupulosus animus propter leuiuscula quæq; argumenta hæsitat, immò aliquando absque vlla ratione dubitat.

Tertiò quæritur, Quomodo scrupulosus animus dignoscatur; *Respondeo*, eo quod in re vna

pluribus sepius absque argumento probabili dubitat, & est animo suspensio. Deinde eo quod frequenter leui ex causa motus in dubitationem res quasque vocare consuevit.

Quarto queritur, Quot modis scrupuli contingant. **Respondeo**, Scrupulos ad duo potissimum capita reuocari. Nam scrupulosus aliquando quis est in discutiendis, & internoscendis peccatis ante commissis: aut in suis operibus examinandis, velut cum scrupulis quis agit, an integre, ac uti oportebat, sua peccata Sacerdoti fuerit confessus; an peccato consenserit: an quidpiam vouerit, an aliquid se facturum iurauerit: an suum officium rite fecerit: an hoc aut illud omiserit. Aliquando verò scrupulosus quis est in peccatis in futurum cauendis, ut cum dubitat passim, an hoc, an illud sibi liceat facere. Aliquando scrupulosi vexantur, dubitantes anxie, an sint aliqua excommunicatione, suspensione vel irregularitate adstricti, & affecti. Aliqui scrupulis vrgentur, eo quod ambigant, an votum faciant in omnibus ijs, quæ se facere decernunt, & an sint charitate & gratia Dei præditi: & num in bono vite statu sint, an malo: vnde misere discutiantur.

Quinto queritur, Ex quibus causis scrupuli oriuntur. **Respondeo**, Ex multis ac varijs, Nam aliquando demone suggerente scrupuli iniunguntur animis: Aliquando ex imbecillitate capitis nascuntur: Aliquando ex mala corporis constitutione, ex animi infirmitate, ex incitia, ex hominum scrupulorum consortio & familiaritate existunt. Demum aliquando nonnulli ob poenam peccati alicuius, vel ob salutem, & maius bonum ipsorum diuina voluntate scrupulis quibusdam diuexantur, exercentur ac probantur.

Sexto queritur, Quibus modis scrupuli ex conscientia eximantur. **Respondeo**, Multis & diuersis; sed inter alia his etiam. **Primo** quidem si scrupulosus præcepto sui Superioris obtemperet. Quidam (ut fertur) sancti Bernardi discipulus scrupulis adeo premebatur miser, ut sacrum facere non auderet: fecit tandem ille, obedire volens sancto Bernardo sibi dicenti: Vade & mea fide confusus, sacrificia: quod postquam fecit, ab scrupulis deinceps liber, & solutus penitus euasit. **Secundo modo**: si scrupulosus boni & periti hominis consilio ducatur; & regatur, non suo iudicio sensuque proprio ut plurimum fallaci. Vnde scrupuloso cuidam amicus post obitum occurrisse perhibetur, à quo, cum de ijs, quibus agebatur scrupulis sententiam rogaret, responsum accepit: vade, & consule bonos & doctos, & in eorum consilijs, & monitionibus acquiesce. **Tertio si** scrupulosus suos scrupulos frequenter deponat, & abiciat, aliorum consilium secutus. **Quarto modo** si quis contra suos scrupulos sæpe factitet, probabili aliqua ratione permotus. **Denique** si in omnibus ei Sacerdoti, cui de more sua peccata confitetur, fidem habeat, ac pareat.

Septimo queritur, Quibus remedijs uti poterit, qui scrupulosi hominis confessiones audire consuevit, ad pacandam eius conscientiam, & ut eius animum tranquillet. **Respondeo** vltra spiritualia multa alia remedia, hæc etiam adhi-

beat. **Primo** eum admoneat, ut nullum esse legale peccatum existimet, nisi esse, certo cognouerit. **Secundo** eum moneat, ut aliorum bonorum hominum consilijs & sententijs acquiescat, **tertio** frequenter, ac ut plurimum non admittat eius dubitationes, nec ad se dubitandi, & interrogandi gratia eum accurrentem excipiat, sed excludat hominem & amandem, & si opus sit etiam verbis ad id appositis & accommodatis absterreat. **Quarto** non permittat eum villo modo se scrupulis, & dubijs confiteri: imperet autem ei, ut tantum ea, quæ manifestè peccata esse cognouerit, confiteatur; alioqui certè nunquam ex animo eius scrupulos euellet. **Postremo** scrupulosi hominis dubitationes semper in mitiorem, & meliorem partem accipiat, ac interpretetur: dubia enim in meliorem partem accipienda sunt, cap. estote. de regulis iuris. & in re dubia benigniorem interpretationem sequi non minus iustum est, quam tutum leg. proximè. ff. de his quæ in testam. delen. Multa alia de scrupulosi hominibus curandis legi possunt apud Syluestrum de scrupulis, & de scrupulosi: vbi multa habet ex Gersono, & alijs accepta.

Cap. XXI.

De quibusdam circumstantijs quæ ad bonitatem actus humani sunt necessariae.

PRIMO queritur, An ut opus humanum sit bonum in moribus, necesse sit, ut expressè vel implicite fiat causa Dei. Duæ sunt opiniones. Prima est Ariminensis, qui docet esse necessarium, ut fiat propter Deum. Ait enim, ut opus sit bonum in moribus, hoc est, ex obiecto & materia, sine & omnibus circumstantijs, oportere, ut actu vel factum virtute, & ratione alicuius actus prioris referatur in Deum, ita ut sit & dicatur verè opus factum propter Deum. Et proinde vult hanc circumstantiam, quam diximus, esse vnam ex debitis & requisitis, quæ si desit, actus quidem erit bonus ex obiecto genere, vel natura sua; malus tamen eo quod non fiat propter Deum, cuius causa fieri debet, eo scilicet tempore, quo eiusmodi circumstantia in actu requiritur. Quod si actus non debetur, tunc actus nec erit bonus, nec malus: non quidem bonus, quia non sit causa Dei, quod actus bonitas desiderat, ac postulat; non malus quia non deest huiusmodi circumstantia, quando adesse deberet: erit tamen actus indifferens. Huius generis, inquit, opera sunt, honorare parentes, depositum reddere, miseriam indigentis subleuare, non quidem causa Dei facta, sed solo pietatis studio. Hæc ex Gregorio, qui idcirco hanc sententiam esse secutus; quia Augustinus & alij, Patres contra Pelagium sæpe docent opera non esse bona nisi siant causa Dei, studio pietatis, religionis, & amoris in ipsum. **Alter opinio** est communi Theologorum consensu approbata, ut opus aliquod sit bonum in moribus sufficere, si fiat studio, & causa honestatis: ita ut si ex obiecto sine, & circumstantijs sit honestum dicatur & sit simpliciter bonum

in mori-

Gerson. pa.
2. tract. de
prepar. ad
Missam con-
siliat. 3.
Syluest. de
Scrup. n. 3.

Arimin.
2. d. 26. q.
1. ar. 3. ad
argu.

Ocham. 1.
dist. 1. q. 1.
Gab. 1. d. 1.
1. q. 1. & 2.
dist. 23. q.
1. Sol. lib. 1.
denat. &
gra. ca. 20.
& 21.